

AYOL RAHBARLAR FAOLIYATIDA “MA’RIFAT VA TARAQQIYOT” G‘OYALARINING AMALIY IFODASI

Jabborova Sayyoraxon Muhammadqobilovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va

huquq ta’limi kafedrası o‘qituvchisi

Azimova Hulkaroy

Ijtimoiy va Amaliy Fanlar fakulteti talabasi

Anontatsiya: *Ushbu maqolada ayol rahbarlar faoliyatida “ma’rifat va taraqqiyot” g‘oyalarining amaliy namoyon bo’lishi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy boshqaruv jarayonida ayollarning tutgan o’rni, ularning liderlik salohiyati, jamiyat taraqqiyotiga qo’shgan xissasi va ma’rifatparvarlik tamoyillarini hayotga tadbiiq etish mehanizmlari yoritiladi. Shuningdek O‘zbekistonda gender tenglik siyosati, ayol rahbarlar uchun yaratilgan imkoniyatlar va xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil ham berilgan. Tadqiqot natijalari ayollarning boshqaruv tizimidagi faolligini kuchaytirish jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omil ekanligini krsatadi.*

Kalit so’zlar: *Ayol rahbarlar, ma’rifat, taraqqiyot, gender tenglik, liderlik, boshqaruv, ijtimoiy faollik, innovatsiya, davlat boshqaruvi, ma’naviy qadriyatlar, bilimga asoslangan boshqaruv, ijtimoiy mas’uliyat, tashkilot samaradorligi.*

Annotation: *This article provides a scientific analysis of how the ideas of “enlightenment and development” are practically manifested in the activities of female leaders. It highlights the role of women in modern management processes, their leadership potential, their contribution to social development, and the mechanisms for implementing enlightenment-oriented principles in practice. The article also presents a comparative analysis of gender equality policies in Uzbekistan, opportunities created for female leaders, and international experience. The research results demonstrate that strengthening women’s activity in the management system is an important factor in ensuring sustainable development of society.*

Keywords: *Women leaders, enlightenment, development, gender equality, leadership, management, social activity, innovation, public administration, spiritual values, knowledge-based management, social responsibility, organizational effectiveness.*

Аннотация: *В данной статье проводится научный анализ практического проявления идей «просвещения и развития» в деятельности женщин-руководителей. Освещаются роль женщин в современных управленческих процессах, их лидерский потенциал, вклад в развитие общества и механизмы внедрения просветительских принципов на практике. Кроме того, приведён сравнительный анализ политики гендерного равенства в Узбекистане, созданных возможностей для женщин-руководителей и международного опыта. Результаты исследования показывают, что повышение активности женщин в системе управления является важным фактором устойчивого развития общества.*

Ключевые слова: *Женщины-руководители, просвещение, развитие, гендерное равенство, лидерство, управление, социальная активность, инновации, государственное управление, духовные ценности, управление, основанное на знаниях, социальная ответственность, эффективность организации.*

KIRISH

Bugungi globallashuv, axborot asri jamiyatidan faqat iqtisodiy osishni emas, balki ma’naviy yetuklik, ilm-fan rivoji va madaniy yangilashni ham talab qilmoqda. O’zbekistonda songi yillarda ilgari surilayotgan „ma’rifat va taraqqiyot“ goyasi jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun asosiy ideaviy poydevorga aylanib bormoqda. Ushbu goya ayniqsa ayol rahbarlar faoliyatida yaqqol ifodalanadi. Chunki ayol rahbar nafaqat boshqaruvchi, balki tarbiyachi, jamoada ma’naviy muhit yaratadigan yetakchi, ijtimoiy mas’uliyatni teran his qiladigan insondir. Ma’rifat g’oyasi ayol rahbarlar faoliyatida, avvalo, bilim va tafakkurga bolgan hurmat orqali namoyon boladi. Ayol rahbarlar jamoa a’zolarining malakasini oshirish, zamonaviy bilimlarni egallash, yangiliklarni organishga bolgan ehtiyojini kuchaytiradi. Ular boshqarayotgan jamoalarda odatda oqish organish va rivojlanish muhitining kuchli bolishi bejiz emas. Chunki ayollar boshqaruvga oziga hos mehribonlik, mulohazalik va madaniy yondashuv olib kiradi. Natijada jamoada intizom, hurmat, odob-axloq va ijobiy ish muhiti shakllanadi.

Ma’rifatning yana bir muhim jihati-bu madaniy yuksalishdir. Ayol rahbarlar jamoada axloqiy tozalik, muomala madaniyati, tartib-intizomni kuchaytirishga alohida e’tibor beradi. Ayol boshqaruvda bolsa, tashkilotda odatda tartib, saranjomlik va mas’uliyat kuchli boladi. Bularning barchasi jamaodagi ma’naviy muhitni mustahkamlab, taraqqiyot uchun mustahkam zamin yaratadi.

Taraqqiyot goyasi esa ayol rahbarlarning amaliy ishlari, tashkiliy faoliyati, tashabbuskorligi orqali yaqqol namoyon boladi. Taraqqiyot – bu yangilanish, rivojlanish, samaradorlikni oshirishdir. Ayol rahbarlar odatda oz jamoalarini puxta rejalashtirish, mas’uliyatni aniq taqsimlash, mehnat unumdorligini oshirish orqali rivojlanadi. Ularning boshqaruv uslubi koproq tartib, aniq hisob-kitob, mas’uliyat, mulohaza va adolatga asoslanadi. Ayol rahbarlar ijtimoiy masalalarga ham befarq bolmaydi. Ular jamoada xodimlarning faravonligini oshirish, ijtimoiy qollab-quvvatlash, ayollar bantligini kengaytirish, yoshlar bilan ishlash kabi sohalarida ham faol tashabbus korsatadi. Bu esa taraqqiyotning eng, eng muhim shakllaridan biridir - ya’ni inson kapitaliga sarmoya kiritish. Ayol rahbarlar aynan shu yonalishda alohida samaradorlik korsatadi. Shuningdek ayol rahbarlar jamiyatdagi gender tenglikni rivojlanishiga bevosita hissa qoshuvchi shaxsdir. Uning ozi tenglikning timsoli bolib, qizlarga yosh ayollarga ornak boladi, ularga yetakchilikka bolgan ishonchni oshiradi[2]. Shuning uchun ham ayol rahbarlarning kopayishi jamiyatning taraqqiyot bosqichiga chiqayotganining belgisidir. Umuman olganda ayol rahbarlar faoliyatda ”ma’rifat va taraqqiyot“ goyalari ilimga intilish, madaniy yetuklik, intizom va samaradorlik, tashabbuskorlik, ijtimoiy mas’uliyat va adolat kabi jihatlar bilan yaqqol ifodalanadi. Ular boshqaruvga nafaqat kasbiy mahorat, balki ma’naviy yondashuv, mehr-oqibat va mas’uliyatni

ham olib kiradi. Shu bois ayol rahbarlar jamiyat taraqqiyotining muhim harakatlantiruvchi kuchi bolib kelmoqda. Ayni damda O‘zbekistonning barcha sohalarida ayollar faol ishtirok etayotgani, yuqori lavozimlar samarali ishlayotgani, ta’lim, madaniyat, sogliqni saqlash, iqtisodiy, siyosat va tadbirkorlik sohalarida yuksak natijalar korsatyotgani ”ma’rifat va taraqqiyot” g’oyasining hayotiy ifodasidir. Ayol rahbarlar jamiyatning intellectual salohiyatini oshiradi, yangilanish jarayonlarini tezlashtiradiva taraqqiyotning barqarorligini ta’minlaydi. Ma’rifat-bu bilim, tafakkur, madaniyat, ma’naviy yuksalish demakdir. „Taraqqiyot” esa iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy sohalarida yangilanish, yangicha fikrlash va rivojlanishdir. Har ikki goya uygullanganda jamiyatda: ilm va innovatsiya rivoji, madaniyatning ustahkamlanishi, shaxs va kasbiy osish, zamonaviy boshqaruv usullarining joriy etilishi ta’minlanadi.

Ayol rahbarlar boshqaruvida bilim, madaniyat va tarbiyaga alohida e’tibor qaratadi. Ularning faoliyatida ma’rifat quyidagicha namoyon boladi.

Ayol rahbarlar jamoada:

O‘qish, malaka oshirish, yangi ko‘nikmalarni egallash jarayonlariga kata e’tibor beradi. Bu esa xodimlarning kasbiy osishini ta’minlaydi.

Ayol rahbarlar odatda jamoada: Intizom, odob-axloq, hurmat, toza muhit singari qadriyatlarni mustahkamlaydi. Ma’rifat goyasi yangilikka ochiqlikni talab qiladi. Ayol rahbarlar ko‘pincha raqamli boshqaruv, zamonaviy kommunikatsiya, ijodiy yondashuvlardan foydalanadi.

Ayol rahbarlar faoliyatida taraqqiyot g’oyasining namoyon bolishi.

1. Taraqqiyot – bu amaliy ish,natija,osish demakdir. Ayol rahbarlar faoliyatida taraqqiyot quyidagicha korinadi:
2. Jamoa va tashkilot rivojiga hissa qoshish. Ayol rahbarlar: Strategik rejalashtirish, tartib-intizomni mustahkamlash, samarali boshqaruv tizimini yaratish orqali tashkilotni rivojlantiradi.
2. Ijtimoiy faollik va ijtimoiy mas’uliyat Ayollar: Xayriya tadbirlarida faol ishtirok etadi, yoshlar bilan ishlaydi, ijtimoiy muammolarga befarq qaray olmaydi.
3. Gender tenglikni targib qilish. Ayol rahbarlarning o‘zi taraqqiyotning timsoli. Ularning faoliyati orqali: Qizlarning ta’lim olishiga ragbat oshadi, ayollarning jamiyatdagi orni mustahkamlanadi, oila va jamiyatda tenglik goyasi shakllanadi.

4. Ayol rahbarlarning jamiyat rivojiga ta’siri. Ayol rahbarlar-ma’naviyat va yangilanishning faol targibotchisidir. Ular: Jamiyatda madaniyat va ma’naviy yetuklikni oshiradi, farovonlikka olib keluvchi islohotlarni qollab-quvvatlaydi, yosh avlod tarbiyasiga ta’sir qiladi, ishlarda adolat va mehr-oqibatning ustuvor bolishiga erishadi. Yana shuni ta’kidlash joizki ayollar rahbarlik qilayotgan tashkilotlarda kopincha mehr-oqibat, halollik, ochiq muloqot va soglom psixologik toza muhit kuchli bo’ladi. Bu esa jamiyatning umumiy yuksalishiga xizmat qiladi.

Ayol yetakchilarning jamiyat hayotidagi mavjudligi – Ular o‘z faoliyati, odobi, aqli va qat’iyati bilan qizlaraga, yoshlarimizga ibrat boladi. Bugun turli sohalarida ayol rahbarlarning muvaffaqiyatli faoliyatli O‘zbekistonning yangi renessans davrida ma’rifat va taraqqiyot g’oyasining naqadar hayotiyligidan dalolat beradi. Ayol rahbarlar faoliyatida “marifat va taraqqiyot g’oyalarining amaliy ifodasi-bu ilimga chanqoqlik, zamonaviy fikrlash,

ma’naviy markamollik, halollik, ezigulik va taraqqiyot sari harakatning yorqin timsolidir. Ayol rahbarlar boshqaruvga nafaqat bilim, balki qalb nuri, mehr-oqibat, mas’uliyat va yuksak madaniyat olib kiradi. Ana shu fazilatlar jamiyatni ma’rifat sari yetaklaydigan ulkan kuchga aylanadi.

Darhaqiqat! Ayol rahbarlar butun jahonda va bizning yurtimizda ham oz ishinings ustasi bolgan ayol rahbarlarimiz faoliyat olib bormoqdalar. Bularndan Tanzila Norboyeva 2019-yildan buyon Oliy Majlis Senati raisi-ya’ni O’zbekiston tarixida eng yuqori mas’uliyatli lavozimlarda ayollar orasida yetakchi. U ilgari vitse – premyerlik va xotin – qizlar ishlari boyicha qo’mita raisligi kabi vazifalarda ham ishlagan. Norboyeva o’z nutqida ayol rahbarlarning o’ziga hos jihatlari – muvozanat, sabr – toqatlik, mas’uliyat va jamiyat farovonligi yo’lida ishlash – haqida gapirgan. U “ma’rifat va taraqqiyot” g’oyasini real boshqaruvda va davlat siyosatida – ayollar huquqlari, gender tengligi, ijtimoiy adolat targiboti orqali namoyon qilmoqda. Svetlana Inamova – sobiq vitse premier, xotin – qizlar qomitasi rahbari va parlament senatori bolgan siyosatchi. Uning faoliyati xotin- qizlarni himoya qilish, ijtimoiy masalalar va jamiyat taraqqiyoti yo’lida kop ishlagan – bu ham ”ma’rifat va taraqqiyot” g’oyasining amaliy namunasi. Gulchehra Rixsiyeva – O’zbekiston oliy ta’lim sohasida rahbar, aynan Sharqshunoslik instituti rektori bolgan yagona ayol rahbarlardan biri. Uning uztuvor yonalishlari – ta’lim, ilmiy ishlar, xotin – qizlar imkoniyatlari va yoshlarni tarbiyalash, bu esa “ma’rifat va taraqqiyot g’oyalarini amalda korsatadi. Saida Mirziyoyeva Prezident Administratsiyasi rahbari. Axborot siyosati, yoshlar, ma’naviyat, ayollar huquqlari yonalishida yirik tashabbuskor. Zuxra Rashidova ilm – fan arbobi, akademik. Kimyo bo’yicha O’zbekistondagi eng mashhur olim. Fan va innovatsiya rivoji uchun kata hissa qoshgan insondir. Elmira Basitxanova O’zbekiston Oliy Majlis Qonunchilik palatasi raisi orinbosari. Ijtimoiy siyosat, yoshlar, ta’lim sohasida islohotlar olib boruvchi rahbar. Farida Abdullayeva Oliy Majlis deputati xotin – qizlar masalalari, gender tenglik boyicha faol. Saodat Otajonova Sud tizimida uzoq yillar ishlagan. Adolat, qonun ustuvorligi yo’lida faoliyat yuritgan. Nigora Dadaboyeva Matbuot va jamoatchilik bilan aloqalar sohasida yirik yetakchi. Media sohasida ayollar faolligini oshirish tashabbuskori. Gulnora Astanova Biznes sohasida yetakchi ayollardan. Ayollar tadbirkorligi rivoji uchun koplab loyihalar muallifi.

Bunday ma’rifatparvar ayollar jahon miqyosida ham talaygina. Angela Merkel Germaniyaning sobiq kanseleri bolgan Merkel 2005-2021- yillarda dunyoga barqarorlik va mas’uliyatli boshqaruv namunasini korsatadi. Uning praktik, mulohazali va qat’iy rahbarligi Evropa Ittifoqi va dunyo siyosatida muhim ta’sir korsatdi: iqtisodiy inqirozlar, migratsiya muammolari kabi murakkab davrda mamlakatni barqaror ushlab qoldi. Merkelning boshqaruvda intizom, jamoaviylik, adolat va mas’uliyatga asoslangani uslubi “taraqqiyot” va “barqarorlik” g’oyalarini amaliyotda korsatdi. Ellen Johnson Sirleaf. Liberiya davlat rahbari bolgan Sirleaf – Afrikada ayol rahbarlik qilish timsoli. U va hamfikirli Leymah Gbowee ayollar va tinchlik tarafdorlari sifatida 2011 – yilda Nobel Peace Prize bilan taqdirlangan. Sirleafning faoliyati – gender tengligi, ayollarning jamiyatda faol ishtirok etishi va ijtimoiy taraqqiyotga hissa qoshish nuqtai nazaridan muhim misol. Malala Yousafzai. Ta’lim huquqi, ayol- qizlarning bilim olish huquqi uchun kurashgan Malala – dunyoda yosh va jasur ayollar yetakchisi. U yoshligidan boshlab tafakkur, ma’rifat va tenglik goyalarini targib

qildi – bu “ma’rifat va taraqqiyot” g’oyalarining eng pok namunasi. Uning faoliyati yosh avlodga, ayniqsa, ayniqsa qizlarga katta ruh va umid baxsh etadi. Leyman Gbowee Gbowee – tinchlik gender tengligi va jamiyat taraqqiyoti uchun tinimsiz kurashgan ayol yetakchi. U Liberiya fuqarolik urushidan song jamiyatni barqarorlikka olib kelish, ayollar huquqlarini himoya qilish va barqaror taraqqiyot uchun misilsiz hissa qoshdi.

Nima uchun ularni misol sifatida keltirish mumkin. Bu ayollar o’z boshqaruv yoki jamiyatga xizmat doirasida bilim, ma’rifat, adolat, tenglik, ijtimoiy mas’uliyat kabi qadriyatlarni amalga oshirdilar. Ularning rahbarligi faqat lavozim emas, balki maqsad, vatanparvarlik, jamiyat ravnaqiga xizmat bolgan – ya’ni aynan “ma’rifat va taraqqiyot” g’oyalarining hayotiy k’orinishi. Har biri boshqalarga- ayniqsa yoshlar, qizlar va jamiyatning ehtiyojmand qatlamlariga kuchli ruh va umid beradi, ularning hayoti va mehnati bilan ilhomlantiradi. Ularning umumiy fazilatlari “Ma’rifat va taraqqiyot” nuqtai nazaridan. Ma’rifatparvarlik - ta’lim, madaniyat, ma’naviyat targoboti bilan ahamiyatli.

Xulosa qilib aytganda Ayol rahbarlarning zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi orni bugun nafaqat ijtimoiy ehtiyoj, balki milliy ma’naviyat va davlat siyosatining ustuvor yonalishiga aylangan. Ularning boshqaruvdagi faoliyati “ma’rifat va taraqqiyot” g’oyalarining amaliy ifodasiga aylanishi bilan ajralib turadi. Chunki ayol rahbarlar – o’zida mulohaza, adolat, mehr, mas’uliyat va yangilanishga intilish kabi fazilatlarni uygun jamlay olgan yetakchidir. O’zbekiston misolida ham koramizki, ayollarning siyosat, iqtisodiyot, ta’lim, ilm – fan va ijtimoiy hayotdagi faolligi mamlakatning yangi bosqichdagi rivojlanishiga kuchli turtki bermoqda. Tanzila Norboyeva, Saida Mirziyoyeva, Gulchehra Rixsiyeva, kabi zamonaviy ayol rahbarlar, shuningdek, tariximizda o’tgan Bibisora yetakchilar o’z faoliyati bilan ma’naviy uyg’onish, ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyot g’oyalarini yangi sifat bosqichiga kotarmoqda. Ayol rahbarlarning kuchi – insonparvarlik, ma’rifiy yondashuv va uzoqni ko’ra bilish qobiliyatida. Shu bois, ayollarning boshqaruvdagi ishtiroki ortgani sayin, jamiyatda adolat, taraqqiyot, ma’naviy yuksalish va imkoniyatlar kengayishi ham o’z ifodasini topmoqda. Ayol rahbarlarning faoliyati – bu jamiyatning ma’naviy qudrati, taraqqiyot ruhi va kelajakka ishonch timsolidir. Ularning boshqaruvdagi o’rni kengaygani sari, “Ma’rifat va Taraqqiyot” g’oyalari real hayotda yanada chuqurroq va samaraliroq namoyon bo’lib boraveradi. Jamiyatimizda ayol rahbarlarning faoliyati kengayib, ular parlament, vazirliklar, ta’lim muassasalari, tadbirkorlik va ijtimoiy sohada yuksak natijalarga erishmoqda. Bu esa mamlakatimizda ayollarga bolgan ishonchi, imkoniyatlar tengligi va ijtimoiy qo’llab – quvvatlash tizimining mustahkamlanayotganidan dalolat beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat-yengilmas kuch.-Toshkent:Ma’naviyat, 2008
2. Mirziyoyev, Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz – Toshkent: O’zbekiston, 2007
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ayollar faolligini oshirish va ularni qo’llab – quvvatlash to’g’risida”gi qarori – Toshkent, 2021.

4. O‘zbekiston Respublikasi Gender tenglikni ta’minlash strategiyasi [2020 – 2030]- Toshkent: Adliya vazirligi nashri, 2020
5. Ingleheart, R, & Norris, P. Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World. – Cambridge University Press, 2003.
6. United Nations Development Programme [UNDP]. Gender Equality Strategy. 2022 – 2025.
7. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2024.
8. Eagly, A. H. & Carli, L. L. Women and the Labyrinth of Leadership. Harvard Business Review, 2007.
9. Northouse, P. G. Leadership: Theory and Practice. – Sage Publications, 2019.
10. Qodirova M. Ayollarning ijtimoiy – siyosiy hayotdagi orni va faolligi. – Toshkent: Fan, 2022.
11. Rasulova D. Ayol rahbarlar liderlik kompetensiyalari va ularning tashkilot rivojiga ta’siri. - „ijtimoiy tadqiqotlar” jurnali, 2023.
12. McKinsey & Company. Women in Leadership: Why it Matters. – 2023.
13. OECD. Advancing Gender Equality in the Public Sector. – Paris, 2022.
14. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Matbuot xizmati. Ayol senatorlar va deputatlarning jamiyat taraqqiyotidagi roli. – 2023.